

FILIPS DE GOEDE

Op 30 juni jongstleden was het precies 600 jaar geleden dat Filips de Goede te Dijon geboren werd. Een goede gelegenheid, dachten wij, om deze figuur die een zeer belangrijke rol gespeeld heeft in de geschiedenis van Gent, eens terug te belichten.

In 1953, het was toen precies 500 jaar geleden dat de Slag van Gavere plaatsgreep, schreef Pierre Kluyskens een artikel met als titel "De Opstand van de Gentenaars tegen Filips de Goede en de Zwanenzang van de Stedelijke Autonomie".

Wij danken de familie Kluyskens voor de toelating tot herpublicatie van dit artikel.

De XIVE eeuw was een hoogtepunt geweest in de geschiedenis der Vlaamse steden en voornamelijk van Gent.

Geleidelijk had onze stad de eerste plaats in het graafschap verworven en zegerierend weerstand geboden zowel aan hare vijanden uit het buitenland als aan de graaf zelve. Hare handel en nijverheid waren de bloeiendste uit de streek, en haar leger door eenieder gevreesd. Zij vormde waarlijk een staat in de staat, een autonome macht, die hare vrijheden en rechten door elkeen deed eerbiedigen. Maar reeds op het einde van die XIVE eeuw had Filips de Stoute, hertog van Bourgondië en graaf van Vlaanderen deze maar al te gevaarlijk wordende gemeentelijke autonomie een eerste deuk toegebracht en naar meer centralisatie in het graafschap gestreefd.

Hadden de Vlaamse steden alsdan kordaat hare krachten samengebundeld om het principe der gemeentelijke zelfstandigheid te verdedigen, en een verbond gesloten, dan ware de hertog wellicht nooit in zijn opzet geslaagd; doch de onderlinge rivaliteit der steden en de herinnering aan de vroegere twisten maakten alle eendracht onmogelijk en werkten aldus grotendeels de langzame maar zekere ondermijningspolitiek van de graaf in de hand.

Onder de regering van Jan zonder Vrees had Gent aanvankelijk partij gekozen voor de graaf tegen Brugge en Ieper die hierdoor te hare voordele aanzienlijk werden verzwakt, doch naderhand zagen de Gentenaars in dat zij met die politiek hun eigen graf dolven, veranderden hun geweer van schouder en sloten een verbond met de overige Vlaamse steden: het resultaat bleef niet lang uit en bij de dood van Jan zonder Vrees, in 1419, hadden zij omzeggens gans het verloren terrein teruggewonnen.

Voor niet lang echter, want het was de jonge hertog Filips de Goede, "de grote hertog" die nu in Vlaanderen het roer in handen kreeg, en Filips was een verstandige man, een mensenkenner, een behendige heerser die zijn staalsterke wil achter een glimlach of een vrijgevigheid kon verbergen.

Op gebied van buitenlandse politiek heeft hij wonderen verricht, de vazaliteit van onze streken tegenover Frankrijk doen verdwijnen, en van onze gewesten een factor van evenwicht tussen twee grote mogendheden, Frankrijk en Engeland gemaakt.

Op binnenlands gebied heeft hij de eenheid, de vereniging van Vlaanderen en Brabant onder een zelfde vorst doorgevoerd, een nieuwe moderne staat in het leven geroepen, wiens bestaan echter enkel mogelijk was indien het gezag en de macht gecentraliseerd werden. Daarom moest hij de vrijheden en de autonomie der steden besnoeien, het eeuwenoud particularisme onzer voorouders uit de weg ruimen.

Zijn plan onmiddellijk uitvoeren of zelfs maar zijn inzichten kenbaar maken, ware voor de hertog een catastrofe geworden.

De stedelijke, soms bekrompen mentaliteit omvormen tot een nationaal gevoel, een collectief zelfbewustzijn, konden niet ineens verwezenlijkt worden. Filips vergrootte eerst zijn eigen prestige, poogde de diverse gewesten die hij een na een onder zijn scepter bracht, aan zijn persoon te verbinden en zich als een leider en vorst van al die mensen te doen aanzien en erkennen.

Verder wist hij dat in een land dat sinds eeuwen maar al te veel van oorlog en vernieling had geleden, het beste wapen de vrede was, de voorspoed van het platteland en de welstand van de poorters.

Wat Gent betreft, zag Filips heel goed in dat de stad de grootste doorn was in zijn plannen. De Gentenaars hadden voldoende bewijzen van hun vrijheidszin geleverd, en hij zou dus die koppige kerels die zoveel hielden van hun rechten

en privileges, door sluwheid en handigheid in zijn macht moeten krijgen. Hij vleit ze dan ook, verklaart dat Gent de oudste, de sterkste en de grootste stad van Vlaanderen is, maar heimelijk verheugt hij zich bij het zien van de afschuwelijke manier waarop "la principale ville de Flandres" bestuurd wordt; dat werkt zijn plannen in de hand. Want terwijl de hertog Henegouwen, Zeeland, Brabant, Limburg en andere gewesten onder zijn gezag verenigt, is Gent overgeleverd aan een Magistraat dat om het gemeentelijk belang maar weinig bekommerd schijnt, en leeft van intriges en allerlei kuiperijen. Een sterk gemeentelijk bestuur ware het sterkste wapen van de stad geweest, maar terwijl Filips zijn centralisatiepolitiek overal met succes doorvoerde, versnipperde het Gentse Magistraat het prestige en de macht van de stad.

Wat meer is, de Gentenaars begonnen bovendien nog twist uit te lokken met Brugge en Ieper, en ofschoon de hertog hen nadien nog veel vergaf of veinsde te vergeven, goten zij steeds meer en meer olie op het vuur. Bij het beleg van Calais lieten zij iedereen in de steek, wat Filips hen nooit zou vergeven.

Kort nadien kwam Brugge op zijn beurt openlijk in opstand tegen de graaf, die in allerijl naar Gent kwam, vrezende dat ook deze stad de gelegenheid zou te baat nemen om zich van hem los te rukken. Maar de Gentenaars hielden hem gevangen en de hertog moest hen allerlei toegevingen doen, uiterlijk althans, want weldra zou de strijd tussen de politiek van de hertog en het gemeentelijk conservatisme der Gentenaars in volle heftigheid losbarsten.

Een incident, schijnbaar klein, vergeleken bij al de groteren die de verhoudingen tussen de hertog en Gent reeds hadden vertroebeld, een taks op het zout, zou hiervan de aanleiding worden.

De Gentenaars wezen kordaat het voorstel van Filips af, dachten dat de maat nu vol was, en dat elke nieuwe toegeving aan het grafelijk gezag de ondergang van de stedelijke zelfstandigheid zou betekenen.

Stad en hertog lieten plots hun masker vallen en de twee onverzoenbare tendenzen kwamen nu in hare ruwe gedaante te voorschijn. Wat Filips van de Gentenaars eiste, betekende niets minder dan de afschaffing van hunne zelfstandigheid, het wegvagen van hun macht en het einde van hun leidersrol in Vlaanderen.

Gent had op de hulp der overige Vlaamse steden gerekend, maar had maar al te dikwijls de anderen in de steek gelaten om niet op zijn beurt met het zelfde geld betaald te worden, en allen onderwierpen zich aan het prinselijk gezag, behalve Ninove, terwijl Luik en Doornik een mooie, doch weinig hulpzame aanmoedigingsbrief lieten geworden.

Door eenieder verlaten en zelfs ondermijnd door een partij die te Gent de hertog genegen was, kon de stad onmogelijk lang weerstand bieden, temeer daar Filips een ware blokkade van de stad had uitgevaardigd.

In een laatste wanhoopsdaad trokken de Gentenaars ten strijde, maar zij zouden uiteindelijk ondanks hun sublieme moed, te Gavere het onderspit delven.

Zestien duizend Gentse krijgers verloren er het leven in een ultieme stuiptrekking van de stedelijke autonomie tegen een onvermijdelijk geworden nationaal gezag.

Zoals dit nog meer gebeurt had een klein, schijnbaar onbeduidend feit de lont in het kruit gestoken.

Een moord, een grensincident, een redevoering hebben reeds zo dikwijls oorlogen en zelfs wereldrampen doen losbarsten, omdat de vrucht rijp was en minste windstoot ze doet vallen.

Ook in Europa en in Vlaanderen was er geleidelijk een kentering ingetreden. De middeleeuwse geest had afgedaan: nieuwe tijden waren op til en tegen dat tij, door handel, vooruitgang en politiek noodzakelijk geworden centralisatie kon het oude particularisme dat eeuwenlang de bloei en voorspoed der steden had gemaakt, niet eindeloos zegevierend weerstand bieden.

Wat Filips de Goede heeft willen doorvoeren, scheen aan onze voorouders wellicht het meest revolutionaire en dodend gebaar te zijn, maar voor ons die een klare kijk op die toestanden kunnen nemen, blijkt die politiek wel de enige geweest te zijn die onze gewesten kon redden en geenszins een revolutie maar wel de einduitslag van een evolutie die weldra hare vruchten over gans het land zou afwerpen.

Pierre KLUYSKENS
